

*Ковтун О. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри англійської філології**факультету іноземної та слов'янської філології**Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЙМЕННИКА В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ: ПРОЄКЦІЯ НА УКРАЇНСЬКУ Й АНГЛІЙСЬКУ МОВИ (АСПЕКТУАЛЬНИЙ ОГЛЯД)

Анотація. Стаття присвячена аспектуальному огляду досліджень займенника в сучасному мовознавстві з акцентом на українську та англійську мови. Проаналізовано сучасні наукові парадигми, що дають змогу комплексно аналізувати займенник як частину мови, яка має широкий семантико-граматичний потенціал і виконує різноманітні функції. Увагу зосереджено на проблемах класифікації, функційно-прагматичного навантаження займенників, їх здатності адаптуватися до різних стилів і жанрів мовлення. У статті порушено питання переходу займенників до інших частин мови, що підтверджує їх «хамелеонову» природу. Огляд сучасної наукової літератури дає змогу виявити значні досягнення українського мовознавства у вивченні займенників та окреслити напрями для подальших досліджень.

Закцентовано увагу на багатогранності класифікацій займенників. Розглянуто традиційну класифікацію за лексико-граматичними розрядами, а також сучасні підходи, що враховують синтаксичні функції й контекстуальне вживання. Вивчення граматичних особливостей займенників у зіставленні української та англійської мов демонструє аломорфізм цих мовних елементів, зокрема у вияві категорій числа, роду й відмінка. Крім того, займенники розглянуто в контексті сучасних граматичних учень, зокрема граматики оцінки, граматики інтиму та соціумної граматики.

У статті застосовано описовий, класифікаційний і компаративний методи дослідження, що сприяє реалізації ґрунтовного аналізу займенників у межах сучасних наукових парадигм. Матеріал засвідчує важливість контрастивних досліджень займенників, особливо з огляду на глобалізаційну роль англійської мови та її значущість в українському мовному просторі. Дослідження має значення для лінгвістичної теорії та практичного аналізу функціонування мовних елементів у комунікації. Виконане дослідження сприяє розвитку порівняльної морфології української і англійської мов, зокрема компаративної морфології оцінки та методики викладання англійської мови в україномовній аудиторії. Стаття свідчить про важливість вивчення займенників в новій функційно-прагматичній парадигмі знань, що відкриває перспективи для наукових досліджень.

Ключові слова: займенник, граматика, лексико-граматичний розряд, граматична категорія, семантико-граматичний потенціал, лінгвоаксіологія, зіставне мовознавство, українська мова, англійська мова.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві розвиваються нові дослідницькі напрями щодо вивчення ядрових і периферійних частин мови, основних і службових, оскільки

презентанти всіх частин мови набувають у мовленні своєрідних значень, розвиваючи відповідну семантику й прагматику, функційне навантаження. Сьогодні в українському мовознавстві виникають нові різновиди граматичних учень, серед яких, наприклад, поетична граматика (О. Скоробогатова [1]), соціумна граматика (А. Загнітко [2]), граматика оцінки (Т. Космеда, О. Халіман [3]) та ін. Нові наукові парадигми граматичних учень демонструють модерне бачення усталених лексико-граматичних розрядів слів, що проєктується і на займенник. Виникла потреба у фіксації досягнень сучасної вітчизняної науки щодо вивчення прономінативу. Необхідними є, як видається, історіографічні напрацювання.

Мета цієї наукової студії – узагальнити інформацію про аспекти дослідження займенника української і англійської мов у сучасному мовознавстві для розуміння досягнень у вивченні прономінативів і з'ясування дослідницьких перспектив. Задля досягнення цієї мети плануємо виконати такі завдання: здійснити огляд сучасних досліджень займенників; окреслити основні класифікаційні підходи до вивчення займенників; проаналізувати їх функційні можливості та прагматичний потенціал; визначити напрями для подальших порівняльних студій, зокрема в аспекті граматики оцінки.

Серед **дослідницьких методів** насамперед виокремимо традиційні загальнонаукові методи, насамперед *описовий*, що дасть змогу узагальнити матеріал, здійснити виклад та оформити висновки, а також *класифікаційний* – для презентації відповідних типів опису займенника, аспектів його аналізу, демонстрації багатоаспектного статусу займенникових одиниць. Серед спеціальних лінгвістичних методів – *порівняльно-зіставний*, що дасть змогу вказати на переваги модерних дослідницьких підходів до вивчення займенника й побачити перспективу компаративного розгляду проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як самостійна частина мови займенник виокремився граматичною традицією, проте вже наприкінці ХХ ст. лінгвісти все більше уваги звертають на різноплановість і неоднорідність цього лексико-граматичного розряду слів, тому й виникло широке (традиційне) і вузьке розуміння займенника. Дискусії щодо статусу займенника в граматичній системі продовжуються.

О. Калашиник, О. Олексенко й О. Халіман у монографії «Художня семантика й стилістика займенника в українській інтимній поезії II пол. ХХ – поч. ХХІ ст.», указуючи на значний внесок українських учених у вивчення займенника, водночас констатують потребу його подальшого дослідження

через «об'ємність і глибину проблеми займенниковості», наголошують «на тому, що прономінативи й у майбутньому будуть об'єктом численних наукових студій» [4, с. 5]. Погоджуємося із таким твердженням. На сьогодні займенник усебічно схарактеризував М. Жовтобрюх [5] та І. Матвіяс [6], у фокусі традиційної та академічної граматики цей семантико-граматичний клас слів представлено в граматиках української мови авторства І. Вихованця [7], зокрема й у співавторстві з К. Городенською [8], й у теоретичній граматиці Анатолія Загнітка [9].

На матеріалі *англійської мови займенник в українському мовознавстві вивчають в аспекті когнітивно-семіотичної, лінгвокогнітивної* [10] та *комунікативно-прагматичної парадигми*, зокрема щодо вияву адресованості в офіційному та неофіційному англомовному дискурсі [11]. У *європейській та американській лінгвістиці займенники англійської мови* вивчають в аспектах *психолінгвістичної* [12; 13], *соціолінгвістичної* [14; 15], *комунікативної* [16], *гендерної* [17; 18], *металінгвістичної* [19], *прагматичної* [20; 21], *дискурсивної* [22] *парадигми*, а також у *граматичних* [23; 24; 25; 26] та *стилістичних* [27] дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Через свій великий семантико-граматичний потенціал займенник продовжує приваблювати дослідників, його образно називають найбільш загадковою частиною мови, вважають таємницею, що потребує поглибленого вивчення.

У словнику понять і термінів сучасної лінгвістики А. Загнітко пропонує сучасне тлумачення займенника, порівн.: «Займенник – самостійна частина мови, що не називає предмети, ознаки чи обставини, а лише вказує на них або заступає їх; категорійним значенням є вказівка на предмет (ознаку) в умовах відповідної ситуації, обстановки мовлення» [28, с. 290], тобто, власне, наголошено на функційному навантаженні займенника, його комунікативній спроможності.

На сьогодні доведено, що займенник, як і числівник, у процесі свого функціонування може переходити в інші частини мови, зберігаючи займенникову форму, про що пишуть, наприклад, Н. Дзюман [29], досліджуючи особливості переходу займенника в партикулу (партикуляція займенника) [30]. О. Калашник, власне, й зосереджує увагу на випадках послаблення займенникового значення в художньому тексті й спроможності переходу займенника в інші частини мови [31], Г. Волчанська – на дослідженні функціонування займенникових слів у структурі тексту [32].

Займенники вирізняються своєю унікальною граматичною природою. Їх визначення та класифікація базуються на системі граматичних ознак, що відображають властиві займенникам морфологічні та функційно-семантичні категорії. Академічна граMATика пропонує розглядати займенник за подібністю їх граматичних характеристик з іншими частинами мови – самостійними й службовими. Як всі іменні класи слів української мови, займенники мають морфологічні **категорії роду, числа та відмінка**, що по-різному реалізуються в різних лексико-граматичних розрядах. Англійським займенникам також притаманні ці граматичні категорії, однак лише певним лексико-граматичним розрядам й обмежено. **Категорія числа** притаманна особовим, присвійним, зворотнім і вказівним займенникам. Але в особових і присвійних займенників у другій особі немає розрізнення між **одиною** і **множиною** (ця особа вважається нейтральною за числом, навідміну від укр. *ти, ви, твій, ваш*,

хоча й приєднує дієслово у формі множини). Розрізнення за **родом** є лише в третій особі однини особових займенників (*he, she, it*), як і в українській мові (*він, вона воно*). **Категорія відмінка** в системі англійських займенників виражена також нерівномірно. Частина займенників має **загальний та присвійний** відмінки, деякі інші – **називний та об'єктний відмінки**, однак більшості англійських займенників категорія відмінка не притаманна¹.

Займенники слугують маркерами граматичної семантики, позначаючи функційно-семантичні категорії особи та означеності / неозначеності, що формують зміст багатьох розрядів цього класу слів.

Серед класифікаційних основ дослідження займенника виокремлюють здатність виконувати відповідні синтаксичні функції, а також особливості контекстуального вживання і комунікативної спроможності, зокрема й відповідно до правил мовленнєвого етикету.

Мовознавці одностайні в тому, що прономінатив посідає своєрідне місце в системі частин мови й вирізняється семантикою дейктичності – здатністю вказувати на предмети, ознаки, кількості, що й зближує його з іншими частинами мови і за семантикою, і за граматичними характеристиками, зокрема різноплановістю граматичних категорій. Займенник містить чи не найбільше лексико-граматичних розрядів і, відповідно, має низку спільних, а ще більше різних морфологічних ознак, що водночас об'єднують їх з іншими частинами мови – іменником, прикметником, числівником та прислівником. Саме такий різноманітний підхід послідовно відображений у словнику понять і термінів сучасної лінгвістики А. Загнітка [28, с. 290–294], що презентує і традиційний, і сучасний академічний підхід до інтерпретації займенника, виокремлюючи систему займенникових форм і, крім власне займенника, **за подібністю до інших частин мови**, учений констатує наявність відповідних груп із певними підтипами, тому маємо розлогу класифікацію. Займенники англійської мови поділяють на такі самі лексико-граматичні розряди [33; 34], що й займенники української мови, проте в морфології української мови виокремлюють аломорфні групи означальних, ототожнювальних й атрибутивно-присвійних займенників, а в англійській мові аломорфними є англ. *reciprocal* – взаємні (*each other, one another*), англ. *distinguishing* – видільні (*other, another*) та англ. *indefinite-personal* – неозначено-особовий (*one*) займенники (див. схему 1).

Однак деякі вчені виокремлюють менше груп, оскільки вважають, що особові займенники – це особливий тип іменників [35, с. 64; 36, с. 17], інші пропонують більшу кількість розрядів [37].

Інший підхід – **традиційна класифікація за лексико-граматичними розрядами**, однак А. Загнітко презентує більш детальну систему з поділами на підгрупи в межах традиційної класифікації, порівн.: **1) особові: (а) узагальнено-особові, (б) диз'юнктивні; 2) зворотний займенник; 3) вказівні, 4) означальні**, серед яких виокремлюють, крім суто означальних, і такі, як: **(а) узагальнювальні** (*усякий, кожен, будь-який*), **(б) сукупні** (*весь*), **(в) видільні** (*сам, інший, інший*);

¹ *Примітка.* Оскільки категорія відмінка займенників англійської мови не слугує засобом експлікації оцінних відношень, а її вираження в граматичній системі детально описане та зіставлене з аналогією в українській мові в низці наукових праць та академічних граматики, не ставимо перед собою завдання характеризувати особливості категорії відмінка займенників англійської мови.

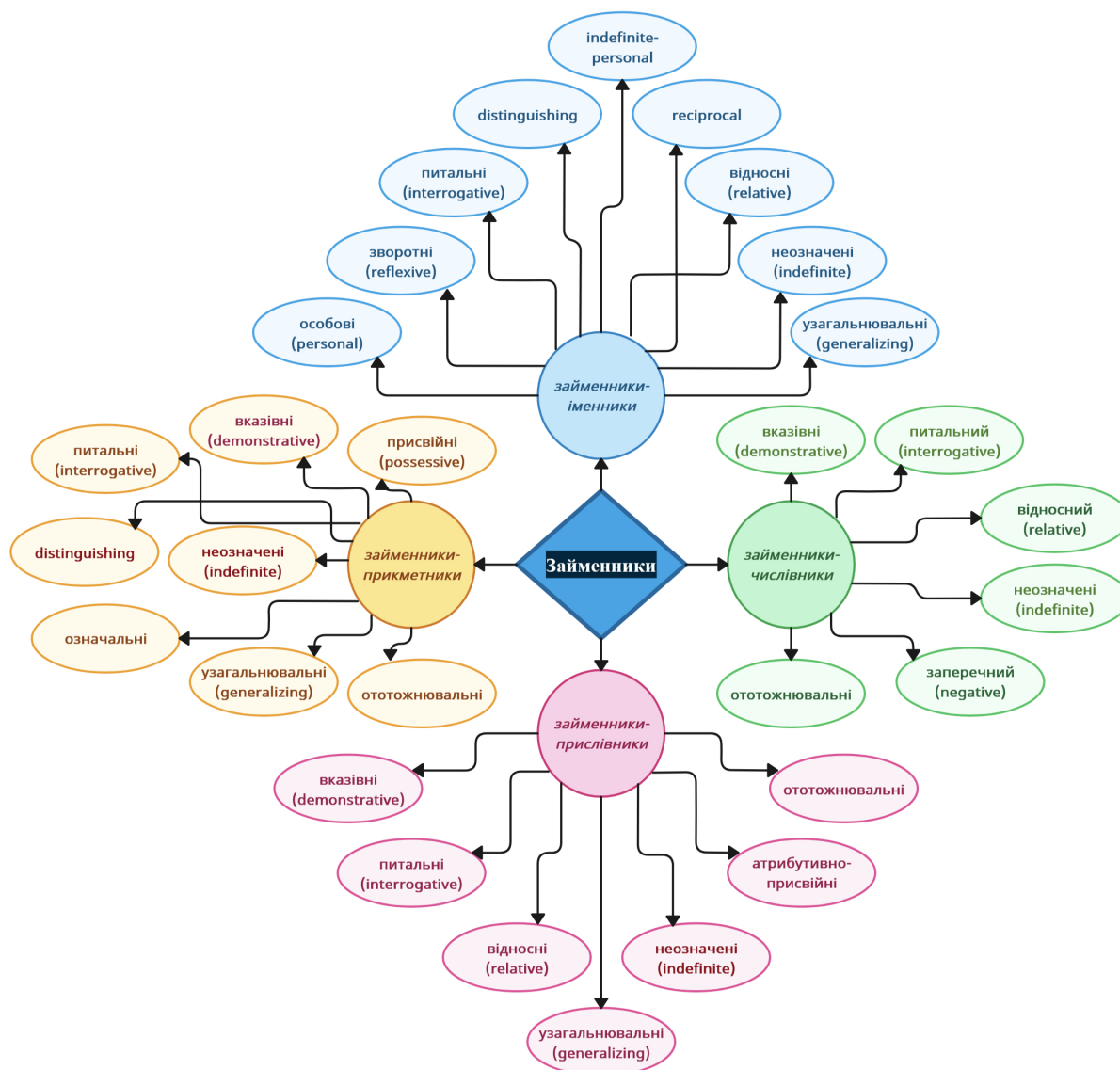

Схема 1. Класифікація займенників за подібністю до інших частин мови

5) заперечні (інколи їх називають негативними [38]); 6) неозначені (їх ще номінують невизначеними [38; 39]; 7) питальні, 8) відносні (інколи їх об'єднують в один розряд – питально-відносні займенники); 9) присвійні: (а) присвійний зворотний; (б) другої та третьої особи в поєднанні з антропонімом або топонімом, (в) МІЙ, НАШ авторський, (г) МІЙ, НАШ при особовому імені [28, с. 290–294].

З огляду на виконання синтаксичних функцій [28, с. 290–294] виокремлюють: 1) займенник-підмет; 2) сполучниковий займенник, чи займенник-сполучне слово (В. Ожоган [40]); 3) корелятивні займенники (утворюють у реченні корелятивні пари: *той – хто, той – котрий, такий – який, такий – котрий* та ін.).

Окремі вчені комплексно розглядають семантико-синтаксичне значення займенника в українській мові (Н. Дзюман [41]), а також указують на особливості їх сполучуваності (О. Калашник [42]).

Існує поділ займенників і на основі врахування особливостей контекстуального їх уживання [28, с. 290–294]: 1) анафоричні (їх зміст розкривається в попередньому або

наступному контексті), 2) дейктичні (їх зміст розкривається за допомогою засобів позамовної дійсності, відображеної у висловлюванні); 3) логофоричні (служать для нейтралізації двозначності в контексті); 4) сподівання (відсилають не до вже використаного іменника, а до того, що ще буде використаний у висловлюванні); 5) емпатичний (емотивно маркований у контексті: слугує для виділення висловлювання шляхом особливої інтонації, повторення (О. Валько [43])).

Можна виокремити й класифікацію займенників за правилами участі в комунікації, зокрема фатичній: виокремлюють займенники *він і цей, що слугують на позначення присутньої особи* – ідеться про правило заборони вживання цих займенників замість власної назви особи [28, с. 290–294].

Знані мовознавці продукували для цього класу слів й інші назви, що характеризують своєрідність їх семантики. Їх номінують по-різному, зокрема як: 1) «порожні» чи «пусті» слова (Л. Теньєр), що мотивовано абстрактним характером семантики займенника, який, як і числівник, за типом свого значення тяжіє до власної назви, що, на думку учених, має значення не семантичної, а прагматичної природи (Т. Космеда [44]): саме

тому це значення і може відповідно наповнюватися в процесі мовлення; із цієї ж причини займенники називають **2) «словами-субститутами»** (Л. Блумфілд), **3) «словами-проформами»** (З. Харріс), **4) «словами-репрезентантами»** (Ф. Брюно), **5) «словами-шифтерами»** (О. Есперсен, Р. Якобсон) [4, с. 8–9].

Займенник досліджують у фокусі *вчення про функційно-семантичні поля*, наприклад, *ФСП означеності – неозначеності* (І. Дудко [39]), а також *поля семантичні*, наприклад, *свій – чужий* (О. Калашник [4]) чи *категорії персональності* (Н. Ясакова [45]), а також у *дискурсивній парадигмі*: у цьому разі демонструються функції займенника як дискурсивного слова (Т. Космеда [44; 46]). Сучасні українські вчені зосередили увагу на *вивченні когнітивної сутності займенників* (Н. Тесленко [47; 48]) і *дослідженні його семантико-прагматичного наповнення* (Т. Космеда, О. Халіман [49]), зокрема спостерігають за «поведінкою» займенника в науковому тексті, коли він слугує для експлікації авторської індивідуальності (Г. Висоцька [50]) чи для реалізації інтегративності тексту (Н. Петренко [10]). Учені характеризують *можливості займенника щодо вербалізації категорії інтимізації* (О. Калашник [42]; Т. Космеда [46]), *категорії оцінки*, що розглядають і на матеріалі української мови (О. Халіман [51]; І. Шкіцька [52]), і на матеріалі мови англійської (А. Яновець [53]). Учені доводять *широкі можливості займенника для моделювання образних засобів* (О. Калашник [4; 31; 42], О. Мартиняк [54], Л. Мацько [55]), зокрема анафори (О. Калашник [4; 31; 42], Т. Матвійчук [56]), повтору (О. Калашник [4; 31; 42]) та ін.

У сучасному мовознавстві простежуємо багатоаспектне дослідження займенника як самостійної частини мови з урахуванням його потенціалу до переходу в інші лексико-граматичні класи слів із відповідними змінами їх семантики та граматичних ознак.

В українському мовознавстві превалює дослідження займенників та займенникових форм, а своєрідність англійського займенника вивчено менше, що окреслює певну прогалину, яка потребує заповнення.

Висновки. У сучасному українському мовознавстві простежуємо багатоаспектне дослідження займенника як самостійної частини мови з урахуванням його потенціалу до переходу в інші лексико-граматичні класи слів із відповідними змінами їх семантики та граматичних ознак.

Актуалізовано традиційний підхід до опису займенника за його основними лексико-граматичними розрядами, що в академічній граматиці доповнюються новими типами та підтипами.

Академічна граMATика пропонує розглядати займенник за подібністю їх граматичних характеристик з іншими частинами мови – самостійними й службовими.

Досліджується своєрідність значення займенників, що має абстраговану семантику, тому вчені схильні вважати, що займенник має природу, яка пов'язана з прагматикою: значення займенника окреслюється як «порожнє».

Серед класифікаційних основ дослідження займенника виокремлюють здатність виконувати відповідні синтаксичні функції, а також особливості контекстуального вживання і комунікативної спроможності, зокрема й відповідно до правил мовленнєвого етикету.

Своєрідність значення числівника дає змогу йому змінювати категорійні ознаки й набувати широкої прагматики, що

призводить до його вивчення у фокусі сучасних наукових парадигм: функційно-прагматичній, тексто- та дискурсцентричній і когнітивній.

Усе зазначене обумовлює неоднозначне трактування статусу займенника та виокремлення системи характерних для нього функцій: (1) субституційної, (2) дейктичної, (3) анафоричної чи катафоричної, (4) контактотворчої, (5) інтимізувальної, (6) прагматичної (можливості моделювання системи аксіологічних смислів, конотованих значень, образних засобів художнього мовлення та ін.).

Займенники виявляють своєрідність під час функціонування в різних стилях мовлення та в різних жанрових різновидах тексту, в ідіостильних мовних особистостях.

Нові характеристики займенника виокремлюються під час його дослідження у фокусі лінгвостилістики, а також крізь призму нових наукових напрямів, як-от: поетична граMATика (моделювання індивідуальних смислів), граMATика оцінки (моделювання аксіологічних смислів), граMATика інтиму (своєрідність вербалізації категорії інтимізації) тощо.

В українському мовознавстві превалює дослідження займенників та займенникових форм в українській мові, а специфіку англійського займенника вивчено менше, що окреслює певну прогалину, яка потребує заповнення.

Перспектива дослідження полягає в необхідності контрастивних досліджень займенника української і англійської мови з урахуванням широкої палітри сучасних парадигм, що мотивовано глобалізаційною роллю англійської мови у світі та активністю її вивчення в українському просторі.

Література:

1. Скоробогатова О. О. Поетичний потенціал іменних граматичних категорій (на матеріалі російської поезії XIX–XXI століть): дис. ... докт. філол. наук. Київ, 2015. 439 с.
2. Загнітко А. Мовний простір граматики: моногр. Вінниця: Нілан-Лтд, 2018. 448 с.
3. Космеда Т. А., Халіман О. В. «ГраMATика оцінки» як актуальна проблема сучасного мовознавства. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. пр. / Донец. нац. ун-т; редкол.: А. П. Загнітко (гол. ред.) та ін. Донецьк: ДонГУ, 2011. Вип. 22. С. 17–23.
4. Калашник О. В., Олексенко О. А., Халіман О. В. Художня семантика й стилістика займенника в українській інтимній поезії II пол. XX – поч. XXI ст.: моногр. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2022. 160 с.
5. Жовтобрюх М. А. Займенник у системі частин мови. *Мовознавство*. 1994. № 6. С. 18–22.
6. Матвіас І. Г. Займенник. *Сучасна українська літературна мова: Морфологія*. Київ: Наук. думка, 1969. С. 265–295.
7. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наук. думка, 1988. 255 с.
8. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: Академічна граMATика української мови. Київ: Універ. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
9. Загнітко А. П. Теоретична граMATика української мови. Морфологія: моногр. Донецьк: ДонДУ, 1996. 435 с.
10. Петренко Н. В. Займенник у віршованих текстах американської поезії: когнітивно-семіотичний та лінгвокогнітивний аспекти: автореф. ... канд. філол. наук. Херсон, 2008. 20 с.
11. Карпчук Н. П. Адресованість в офіційному та неофіційному англійському дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз): моногр. Луцьк: Вежа, 2006. 162 с.
12. Gustafsson Senden M., Lindholm T., Sikström S. Selection bias in choice of words: Evaluations of “i” and “we” differ between contexts,

- but “they” are always worse. *Journal of Language and Social Psychology*. 2014. 33. P. 49–67.
13. Kravchenko A. V. *Biology of Cognition and Linguistic Analysis*. Frankfurt/Main: Peter Lang. 2008. 304 p.
 14. Berry R. ‘We’ as marker of power in business and academic communication. *Unesco Alsed-LSP Newsletter*. 1997. 20/1. P. 4–15.
 15. Gustafsson Senden M., Lindholm T., Sikström S. Biases in News Media as Reflected by Personal Pronouns in Evaluative Contexts. *Social Psychology*. 2013. 45. P. 103–111.
 16. Okundare B. K. Evaluating the Communicative Values of Personal Pronouns. *European Journal of Literature, Language and Linguistics Studies*. 2024. 1. P. 79–86.
 17. Berry R. ‘You could say that’: the generic second-person pronoun in modern English. *English Today*. 2009. 25/3: P. 29–34.
 18. Kirk-Giannini C. D., Glanzberg M. Pronouns and gender. *The Oxford Handbook of Applied Philosophy of Language*. Oxford University Press, 2024. P. 265–292.
 19. Berry R. Metalinguistic relativity and the personal pronoun paradigm. K. Drozdial-Szelest and M. Pawlak (eds). *Psycholinguistic and Sociolinguistic Perspectives on Second Language Learning and Teaching: Studies in Honour of Waldemar Marton*. Berlin: Springer Verlag, 2013. P. 233–244.
 20. Kluge. B. The Pragmatics of Personal Pronouns. *English Text Construction*. 2019. Vol. 12(1). P. 154–161.
 21. Gardelle L., Sorlin S. The Pragmatics of Personal Pronouns. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2015. 337 p.
 22. Van Dijk T. A. Discourse as Structure and Process. *Discourse Studies*. SAGE Publications Ltd. 1997. 356 p.
 23. Collins Cobuild English Grammar. L.: Harper Collins Publishers, 1990. 352 p.
 24. Berry R. *Doing English Grammar: Theory, Description and Practice*. N.Y.: Cambridge University Press, 2021. 238 p.
 25. Carter R., McCarthy M. *Cambridge Grammar of English. A Comprehensive Guide. Spoken and Written English. Grammar and Usage*. N.Y.: Cambridge University Press, 2006. 973 p.
 26. Wiese H., Simon H. J. Grammatical properties of pronouns and their representation: An exposition. *Pronouns – Grammar and Representation* [Ed. Horst J]. John Benjamins Publishing Company, 2002. P. 1–21.
 27. Simpson P. *Stylistics: A Resource Book for Students* (Routledge English Language Introductions). New York: Routledge, 2004. 247 p.
 28. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 томах. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т. 1. 402 с.
 29. Дзюман Н. П. Партикуляція займенника у сучасній українській мові. *Наук. пр. Кам'янець-Под. нац. ун-ту імені Івана Огієнка*. Сер. 10: «Проблеми граматики і лексикології української мови». 2014. Вип. 11. С. 92–94.
 30. Симонова К. С. Особливості функціонування відзайменникових часток в українській мові. *Наук. зап. НаУКМА*. Т. 19. 2001. С. 35–40.
 31. Калашник О. В. Редукція семантико-граматичних ознак займенника в поетичному мовленні. *Мова і культура*. Київ: ВД Дмитра Бураго, 2018. Вип. 21. Том IV (193). С. 127–131.
 32. Волчанська Г. В. Функціонування займенникових слів у структурі тексту: автореф. дис. ... канд філол. наук. Кіровоград, 2004. 20 с.
 33. Büring D. Pronouns. In Klaus von Heusinger, Claudia Maienborn & Paul Portner (eds.). *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning*. De Gruyter Mouton, 2011. P. 971–996.
 34. Helmbrecht J. *Personal Pronouns – Form, Function, and Grammaticalization: Habilitationsschrift*. Regensburg: University of Regensburg, 2004. 497 p.
 35. Aarts B. *Oxford Modern English Grammar*. New York: Oxford University Press, 2011. 522 p.
 36. Huddleston R., Pullum K. G. *A Student's Introduction to English Grammar*. New York: Cambridge University Press, 2007. 312 p.
 37. Ковтун О. В., Бойван О. С. Займенники в англійській та українській мовах: порівняльний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. мол. вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка*. 2020. Вип. 32. Том 1. С. 141–147.
 38. Семантичні розряди займенників. URL: <http://um.co.ua/5/5-1/5-111573.html> (дата звернення: 24.11.2024).
 39. Дудко І. В. Неозначені займенники в українській мові: історія та сучасний стан. *Наук. пр. Кам'янець-Поділь. нац. ун-ту імені Івана Огієнка*. Сер. 10: «Проблеми граматики і лексикології української мови». 2010. Вип. 6. С. 104–111.
 40. Ожоган В. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови: моногр. Київ: НАН України. Ін-т укр. мови, 1997. 231 с.
 41. Дзюман Н. П. Семантико-синтаксична сфера займенника в сучасній українській мові: автореф. канд. ... філол. наук, Київ, 2015. 20 с.
 42. Калашник О. В. Особливості атрибутивної сполучуваності прономінативів в інтимній поезії. *Scientific Journal «Virtus»*. Montreal, 2018. Issue 24. P. 137–139.
 43. Валько О. В. Емфаза як категорія комунікативної структури речення. *Наук. записки Націон. універ. «Острозька академія»*. Сер. «Філологічна». Вип. 62. 2016. С. 65–58.
 44. Космеда Т. А. Сучасна дискурсцентрична парадигма у світлі теорії О. Потебні: інтерпретація ролі дискурсивних слів у художньому тексті (на матеріалі п'єси І. Котляревського «Наталка Полтавка»). *Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Сер. Філологія: зб. наук. пр. / відп. за вип. Ю. М. Безухитрий. Харків, 2010. № 910. Вип. 60. Ч. 1. С. 402–406.
 45. Ясакова Н. Семантична категорія персональності у світлі філософського осмислення опозиції Я – ТИ – ВІН. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. пр. Донецьк: Донец. нац. ун-т, 2009. Вип. 18. С. 22–26.
 46. Космеда Т. Ego і Alter ego Тараса Шевченка у просторі щоденникового дискурсу: моногр. Дрогобич: Коло, 2012. С. 247–252.
 47. Тесленко Н. Значення або мовний смисл у розрізі займенникової семантики. *Донец. вісн. наук. тов-ва ім. Шевченка*. Донецьк: Сх. ВД, 2007. Т. 16. С. 68–85.
 48. Тесленко Н. О. Референційна семантика вказівних займенників: когнітивний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2010. 20 с.
 49. Космеда Т. А., Халіман О. В. Прагматика займенника: традиція і сучасний дискурс українців. *Наук. записки Луган. нац. ун-ту*. Вип. IX. Сер. «Філологічні науки»: зб. наук. пр. «Пред'явлення Світу в гуманітарних дискурсах ХХІ ст.». Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка». 2010. С. 40–55.
 50. Висоцька Г. В. Займенник як засіб експлікації авторської індивідуальності (на матеріалі економічних праць Івана Франка). *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харків: Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2012. Вип. 34. С. 43–47.
 51. Халіман О. Метафоризація граматичного значення роду антропонімів як засіб вираження оцінки (на прикладі моделей «хтось (ім. чол. роду) у спідниці / у панчохах / у сукні», «хтось (ім. жін. роду) у штанах»). *Acta onomastica*. 2019a. № LX/2. S. 221–232.
 52. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивна стратегія позитиву в українській мові: дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01 / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ, 2012. 465 с.
 53. Яновець А. І. Прагматика засобів вираження негативної оцінки в сучасній англійській мові. *Науковий вісник Волинського держ. ун-ту ім. Л. Українки*. Луцьк, 2007. Вип. 4. С. 248–252.
 54. Мартиняк О. А. Займенникові засоби виразності в романі Ірини Вільде «Сестри Річинські». *Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія»*. Сер. «Філологічна». 2014. Вип. 49. С. 208–211.

55. Мацько Л. І. Стилiстичнi функцiї займенникiв у поетичних творах Лесi Українки. *Леся Українка. Публікації. Статті. Дослідження*. Київ: Наук. думка, 1973. С. 96–103.
56. Матвійчук Т. П., Житар І. В. Вказівні займенники у функції корелятивів анафоричних конструкцій. *Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова*. Сер. 10: «Проблеми граматики і лексики української мови»: зб. наук. пр. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 14. С. 75–79.

Kovtun O. Study of the Pronoun in Modern Linguistics: A Projection onto Ukrainian and English (Aspectual Review)

Summary. The article is devoted to an aspectual review of studies on the pronoun in contemporary linguistics, with a focus on Ukrainian and English. It analyzes modern scientific paradigms that enable a comprehensive examination of pronouns as a part of speech with extensive semantic and grammatical potential and diverse functions. Attention is centered on issues of classification, the functional and pragmatic load of pronouns, and their adaptability to various styles and genres of speech. The article addresses the phenomenon of pronouns transitioning to other parts of speech, confirming their “chameleon-like” nature. A review of current scientific literature highlights significant achievements in Ukrainian linguistics concerning the study of pronouns and outlines directions for further research.

The article emphasizes the multifaceted nature of pronoun classifications. It considers the traditional classification

by lexical and grammatical categories, as well as modern approaches that account for syntactic functions and contextual usage. The examination of the grammatical features of pronouns in the comparative study of Ukrainian and English demonstrates the allomorphy of these linguistic elements, particularly in the expression of categories such as number, gender, and case. Furthermore, pronouns are analyzed within the framework of contemporary grammatical theories, including the grammar of evaluation, intimacy grammar, and social grammar.

The study employs descriptive, classificatory, and comparative methods, enabling a thorough analysis of pronouns within modern scientific paradigms. The material underscores the importance of contrastive studies of pronouns, especially considering the global role of English and its significance within the Ukrainian linguistic space. The research is relevant for linguistic theory and the practical analysis of the functioning of linguistic elements in communication. The conducted research contributes to the development of comparative morphology of Ukrainian and English, particularly the comparative morphology of evaluation and methodologies for teaching English in Ukrainian-speaking classrooms. The article highlights the importance of studying pronouns within a new functional and pragmatic paradigm of knowledge, which opens up prospects for further scientific investigations.

Key words: pronoun, grammar, lexical and grammatical category, grammatical category, semantic and grammatical potential, linguo-axiology, comparative linguistics, Ukrainian language, English language.